

Häftas
inop här

5 spår i språket

Redaktion **Utgivare:** Aftonbladet Resor **Adress:** Aftonbladet, 105 18 Stockholm.
Telefon: 08 - 725 23 69 eller 08 - 725 20 00 (vxl) **Fax:** 08 - 562 528 29
Chefredaktör/ansvarig utgivare: Kalle Jungkvist (kalle.jungkvist@aftonbladet.se) **Tf**
resoredaktör: Micke Jägerbrand (mikael.jagerbrand@aftonbladet.se) **Utgivare**
Aftonbladet Nya Medier AB **Fotografer:** Helena Bergh

■ ■ Mausoleum

Kung Mausolus gjorde verkligen sitt namn odödligt när han byggde sin gravplats.

■ ■ Pharos

En fyr heter phare på franska, spanska och italienska än idag.

■ ■ Koloss

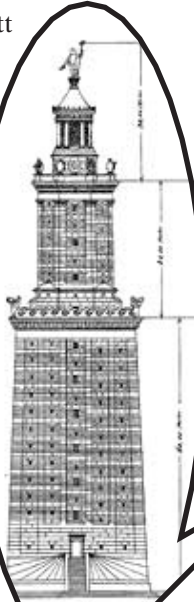
Ordet kolossal är ju inte helt ovanligt i vårt språk.

■ ■ Herostratisk

"Herostratisk ryktbarhet" kan man uppnå om man gör något förskräckligt. Som att sätta eld på Artemistemplet i Efesos, vilket var just vad Herostratos gjorde.

■ ■ Krösus

En krösus är man om man har råd att betala bygget av ett underverk. Vilket kung Krösus hade och gjorde (han stod för fiolerna när Artemistemplet i Efesos byggdes.)

Pharos blev ett begrepp för Medelhavets sjöfarare.

aftonbladet.se

klicka på resor

Vik
här

Skriv ut - och res!

AFTONBLADET resor

55 fakta om antikens 7

UNDERVERK

✓ Historia

✓ Resmål

✓ Byggteknik

✓ Myter

✓ Lämningar

✓ Geografi

En resguide till antikens 7 underverk. Men dit kan man ju inte resa? Utom till pyramiderna, då, det enda underverk som överlevt till våra dagar (och förmodligen kommer att överleva allt som vi bygger.) Så varför skriver jag en resguide om underverk som inte finns kvar?

Jo, för själva listan på underverken var en sorts resguide på sin tid. Fantastiska resmål för antikens bildade människor. Idag kan vi bara fantisera om hur en sådan resa kunde te sig. Men även för dagens resenä-

rer kan det vara intressant att känna till forntidens sevärdheter.

Och underverken lever än idag, på ett annat sätt. De är en del av västvärldens begreppsvärld, en myt, något vi använder i vårt dagliga tal utan att reflektera närmare över(- Kolla in min nya friggebod! - Visst, världens åttonde underverk...).

Pyramiderna är kvar. Åk och se dem.

Erik Eliasson
erik@q-reportage.com

5 x Pyramiderna

■■ **När?**
Den största, Keops, byggdes runt 2500 f.Kr.

■■ **Var släta**
Ursprungligen var pyramidernas fasader släta, klädda med vita snedhuggna kalkstensblock. Denna beklädnad revs dock ned under medeltiden för att användas i moskéer i Kairo.

■■ **Nubisk idé**
Själva pyramididén tros komma från Nubien, vars folk erövrade Nildalen, enade Övre och Nedre Egypten samt byggde en blomstrande civilisation där.

■■ **Stor, stor, stor**
Keopspyramiden var ur-

Människan fruktar tiden. Men tiden fruktar pyramiderna. (Egyptiskt talesätt).

sprungligen 145 meter hög, men har minskat 10 meter. Sidorna är 229 meter långa.

■■ **Många**
Det finns ett trettiotal stora

pyramider över döda faroners gravkammare i Egypten. Plus många fler små pyramidgravar för andra medlemmar av kungahuset.

5 x templet i Efesos

■■ **När?**
Artemistemplet i Efesos byggdes ca 550 f Kr och betalades av den lydiske kung Krösus.

■■ **Gott om plats**
Templet var kolossalt, med den tidens mått mätt: 125 x 60 meter med 127 pelare, var och en 25 meter hög.

■■ **Hur gick det sen?**
År 356 f Kr brändes det ner av Herostratos, som på så sätt ville skapa sig ett namn. Och det lyckades han med.

■■ **Återuppbyggt**

Ett andra tempel, ännu mer påkostat, byggdes upp av Efesierna. Det stod i femhundra år, 263 e Kr skövlades det av goterna.

■■ **Värdeförvaring**
Templet var inte bara en helgedom för den grekisk jaktgu-

Så kan det ha sett ut. Efter Bernier.

dinnan Artemis, utan fungerade även som en sorts bank där man kunde deponera värdesaker och pengar under gudinnans beskydd.

5 x Kolossen på Rhodos

■■ **Hur stor?**
Statyn av solguden Helios som kallas Kolossen på Rhodos var enligt flera källor 105 fot hög. Beroende på vilket fotmått som gällde betyder detta att statyn var mellan 31 och 37 meter hög.

■■ **Efter belägringen**
Kvarlämnade krigsmaskiner efter en belägring år 305-304 f Kr blev grundplåten till Kolossen. Som det uttrycks i en antik inskrift: "Sitt land de prydde med byte från fiender." Belägraren var för övrigt sonen till en av Alexander den stores generaler, som deltog i den stora huggsexan efter Alexanders död.

Solguden Helios skådade ut över havet

■■ **Inte massiv**
Statyn göts i brons kring en kärna av järnarmeringar och sten. Enligt vissa källor användes kvarlämnade belägringstorn som byggnadsställningar.

■■ **Koloss på lerböter?**
Kolossen byggdes 304-293 f Kr men stod bara i 65 år. År 228 f Kr fälls statyn i en jordbävning.

■■ **Låg i niohundra år**
Kolossen låg där den fallit i närmare niohundra år. År 653 såldes bronsresterna som skrot och fraktades bort. Enligt en källa behövdes niohundra kameler till det.

5 x Zeusstatyn i Olympia

■ ■ Guld och elfenben

Zeusstatyn var 13 meter hög och utförd i guld och elfenben på en trästomme, majestätiskt sittande på sin tron med gudinnan Nike i sin ena hand och en stav i den andra.

■ ■ När?

Den restes år 432 f Kr av den store athenske skulptören Fidias.

■ ■ Hur gick det sen?

Troligen brändes den år 426 e

Kr till följd av att kejsar Theodosius förbjudit hednisk kult. Alternativt, enligt en annan källa, flyttades den innan dess till Konstantinopel för att så småningom brinna upp där istället.

■ ■ För stor för templet

Statyn var oerhört känd och vördad under antiken, men en och annan kritisk röst hördes: det fanns de som ansåg att den var på tok för stor för templet den var placerad i. "Tänk om han skulle resa sig upp, han

skulle ju köra huvudet genom tempeltaket!", skrev den gamle grekiske geografikern Strabos.

■ ■ Caligula snuvades

År 40 e Kr ville kejsar Caligula föra statyn till Rom för att föse den med sina egna anletsdrag och pryda sin nya palatsentré med den. Dock slog blixten ned och brände upp fartyget som skulle hämta den. Ett gudomligt ingripande, säger legenden.

5 x Mausoleet i Halikarnassos

■ ■ Gravmonument

Mausoleet i Halikarnassos var ett storlaget gravmonument som den persiske lydkonungen Maussollos lät uppföra till sin egen ära. Vissa källor menar att det var Mausollos hustru och syster Artemisia som uppförde underverket.

■ ■ Översållat med skulpturer

Mausoleet betraktades som ett underverk kanske främst på grund av dess utsmyckning. Det var fullständigt översållat med skulpturer och reliefer, utförda av Greklands finaste skulptörer: Leochares, Bryaxis, Praxiteles, Skopas och Pytheos.

Rekonstruktion efter Bernier 1877

■ ■ När?

Det byggdes ca 350 f Kr och mätte ca 35 x 40 meter och 45 meter i höjd.

■ ■ Föga ridderliga

Korsriddare från Rhodos ödelade mausoleet år 1522 för att använda stenen till att renovera en korsriddarborg.

■ ■ Lämningar i Turkiet

Resterna av mausoleet är upptäckta och föremål för ständiga utgrävningar. De kan besökas i Bodrum, dagens namn på antikens Halikarnassos, beäget i sydvästra Turkiet. Många skulpturer finns på British Museum.

5 x fyrtornet på Pharos

■ ■ Högst i världen

Fyrtornet på ön Pharos utanför Alexandria var, efter Keops och Kefrens pyramider, den antika världens högsta byggnad – mellan 120 och 140 meter högt. Än idag har inget fyrtorn överträffat denna höjd.

Fyrtornet var det enda av underverken som egentligen var till någon praktisk nytta.

■ ■ När?

Det påbörjades år 304 f Kr och stod färdigt år 280 f Kr. Beställt av kung Ptolemaios I, konstruerat av den grekiske arkitekten Sostratos och färdigbyggt under Ptolemaios II. Ptolemaios I var för övrigt en av Alexander den Stores gene-

raler, som roffat åt sig Egypten efter den mäktige här-förarens död. (Se även Kolossen på Rhodos – den påbörjades också alldeles efter Alexanders död.)

■ ■ Statyer

Det berättas om några berömda mekaniska statyer som ska ha stått vid tornets fot. En lär ha följt solens gång med ena armen, en annan visat tiden med klockklang eller trumpetstötter och en tredje varnat med trumpetstötter om något fientligt fartyg närmade sig hamnen. Högst upp på tornet skådade en Zeus-staty ut över havet.

Fyren på ett samtida mynt.

■ ■ Stod länge

Tornet stod länge – år 700 e Kr rasade den översta delen vid en jordbävning. Det reparerades men rasade igen ca år 1100. På 1300-talet raserades återstoden vid nya jordbävningar.

■ ■ Världens främsta stad

Alexandria var fullt av sevärdheter för den antika turisterna. Innan Rom vuxit till sig var Alexandria den antika världens främsta stad. Förutom fyrtornet fanns Ptolemaios enorma palats och biblioteket och universitetet drog till sig dåtidens lärde.

5 x hängande trädgårdar

■ ■ I Babylon

De anlades av den babyloniske kungen Nebukadnessar II ca 575 f Kr och inte på 800-talet f Kr av den assyriska drottningen Semiramis. Uttrycket Semiramis hängande trädgårdar är alltså fel.

■ ■ Ville glädja hustrun

Enligt myten kom trädgårdarna till för att Nebukadnessar ville glädja en av sina fruar som kom från det bergiga och gröna Medien och som hatade

det torra och platta landet kring Babylon.

■ ■ Fanns de?

Alla är inte övertygade om att de hängande trädgårdarna verkligen funnits. Man har funnit tusentals kilskriftstexter i Babylon, ingenstans nämns trädgårdarna. Grekerna verkar ha varit de första med ett dokumenterat intresse för hängande trädgårdar.

■ ■ Lämningar

Den förste utgrävaren, tysken

Koldewey, trodde dock på trädgårdarna och menade sig ha funnit lämningar. Enligt honom låg trädgårdarna innanför palatsmurarna, alldeles nära Ishtarporten.

■ ■ Konstbevattnade

Trädgårdarna måste ha varit konstbevattnade med hjälp av pumpverk som drev vatten upp från den närbelägna Eufrat. Det var förmodligen konstbevattningen snarare än byggnadsverket som var själva undret.

Finn 5 fel

Pyramidmyt

Pyramiderna består av stenblock, inifrån och ut. Fel. Stenblocken finns bara i det yttre lagret och i inre stödmurar. Pyramiden är fylld med småsten, flis och stenskräp. Det som idag kallas "fylle", helt enkelt. Dessutom är de ofta byggda kring bergknallar.

Hängde inte

Babylons hängande trädgårdar hängde. Fel. De växte förmodligen på konstbevattnade murverksterrasser. Uttrycket "hängande trädgårdar" beror

på ett översättningsfel.

Inte bredbent

Kolossen på Rhodos stod bredbent över hamninloppet. Fel. Då skulle den fått vara över hundra meter hög. Troligast är att den stod på en höjd nära hamnen, kanske i den stadsdel där nu korsridarnas fästning står.

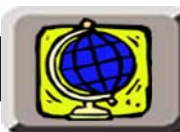
Brände inga skepp

Fyrtornet på Pharos kunde bränna fientliga skepp på avstånd. Enligt myten fanns i tornet en konkav spegel som kunde användas som brännglas.

Fel. Fast visst vore det något - ungefär som Reagans Star Wars-projekt, fast för 2000 år sedan.

I betraktarens öga

Zeus-statyn var ful och smaklös. Fel. Denna utbredda uppfattning bland dagens populärhistoriker motsägs av att statyn på sin tid ansågs vara den främste skulptörens främsta verk. Definitivt inte smaklös - bara en annan smak än det sena 1900-talets (och vad hade de gamla grekerna tyckt om en Ernst Billgrenskulptur...?).

5 resmål

Kairo

Naturligtvis först på listan - pyramiderna är ju det enda underverket som står kvar. Nu kan man åka charter till Hurghada och sedan buss till Kairo/Gizeh.

Alexandria

På sistone har undervattensarkeoologer hittat resterna av fyren på Pharos. Dessutom finns en del av fundamentet kvar i en mur.

Göteborg

Göteborg? Jodå, på Rhösska muséet därstädes finns en stor bit av den vackra Ishtarporten,

Mycket att se i London.

den stora stadsporten i Babylon. Klädd i blå mosaik med gyllene lejon.

Bör ha stått bara ett par hundra meter från de hängande trädgårdarna.

London

British Museum är ett Eldorado för underverkssugna. Här finns framgrävda skulpturer från Mausoleet i Halikarnassos, rester av Artemistemplet i Efesosoch så naturligtvis en pyramidal samling gravkammarmuseer från Egypten

Olympia

Olympia finns på riktigt och där kan man hitta de framgrävda resterna av templet. Dock finns det inget spår av Zeus-statyn (möjligen flyttades den till Konstantinopel innan templet brann.)

5 alternativa underverk

Colosseum

I fråga om storlek och prestige blev väl alla underverken utom pyramiderna överträffade av romarnas enorma byggnadsverk, som Colosseum, Cirkus Maximum eller varför inte akvedukterna? Hade underverkslistan gjorts upp lite senare (den skrevs på 200-talet f.Kr. av greken Antipatros) så skulle nog något romerskt komma med.

Kung Salomos tempel i Jerusalem

Templet uppfyller i alla fall kraven på mytomgårdning för att kvalificera sig. Om det sedan var en så fantastisk byggnad som myten säger vet vi inte.

Zikkuraten i Babylon

Eller Babels torn, som vi känner det - det är bara att läsa beskrivningen i Bibeln så förstår vi att det var ett underverk.

Ett riktigt underverk som går att besöka idag - Kinesiska Muren.

När självaste Gud får ingripa och sätta stopp för bygget... Egentligen fanns det tre underverkskandidater i Babylon - de hängande trädgårdarna,

zikkuraten och stadsmuren, som även den lär ha varit enastående. Varför det blev just trädgårdarna... tja, det kanske var konstbevattningen som var själva underverket.

Kinesiska muren

Hade Antipatros haft en aning om vad kineserna hade åstadkommit långt borta i Asien hade han nog gjort om sin lista. Eller slängt den...

Akropolis i Aten

Kunde nog i många stycken mäta sig med Artemistemplet i Efesos. Och så var det ju gedit byggt - det står ju än. Fast nu håller Atens avgaser på att fräta ner det.

Colosseum får representera de mäktiga romerska byggnadsverken.

Några av våra **55** resguider

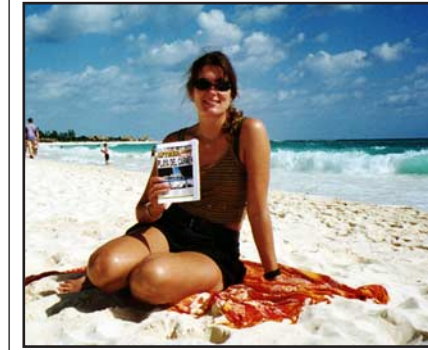
www.aftonbladet.se
klicka på resor!

© Q Web & Graphics

Gör din egen 5-lista

- Tycker du att vi har för få (eller för dåliga) 5-listor i vår guide?
- Varför inte skriva en egen!
- Det är fritt fram att välja ämnen och vinklar. Det enda kravet vi har: Du **måste** ha varit på orten.
- Publicerar vi din 5-lista så skickar vi två biobiljetter.
- Maila listan till resor@aftonbladet.se (glöm inte skriva namn + adress)

Två nöjda läsare...

